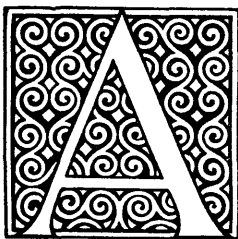

Helbing Ferenc eredeti rajza.

ÁLTALÁNOS TÁMADÁSUNK SZERBIÁBAN.

z október végén beállott helyzet a nyugatszerbiai harc-téren meghozta balkáni had-seregünk számára az egye-sülés és az együttes had-műveletek lehetőségét. Míg seregeink a második szerbiai támadó hadjárat kezdetén

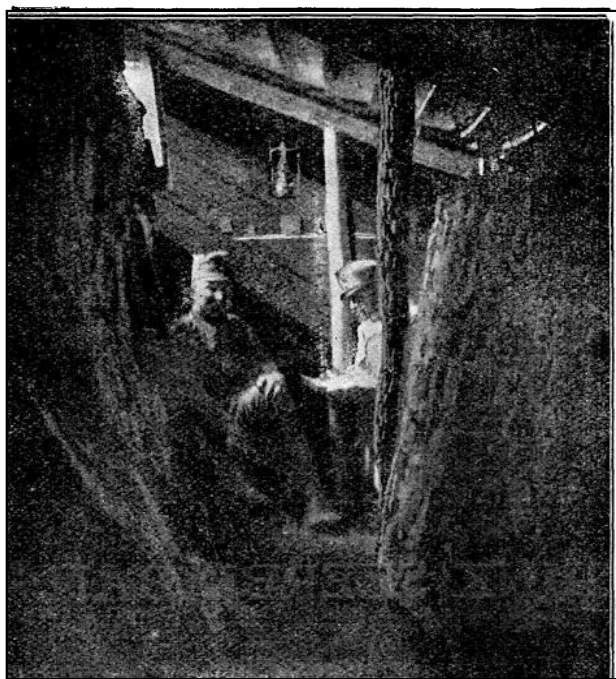
részekre voltak tagolva s a délboszniai betörés folytán még jobban feldarabolódtak, addig e betörés visszaverése és Macsó meghódítása után összes csapataink szerb földön állva, úgy-szólván egységes harcvonalat alkottak. A macsói hadsereg a sabác—lesnicai vasútvonal átlé-pése után megszállotta a két város között a vasútvonallal párhuzamosan futó nevezetes or-szágutat is s ezzel északról fenyegette, oldalba fogta a Valjevó—Krupanj-medencében álló szerb haderőt. Dél felől Lyubovija és Zvornik drinamenti helységek irányából előretolt csapa-taink, megerősödvé a Dél-Boszniából vissza-tért csapatokkal, immáron elég mélyen benn-álltak szerb területen és félkörben fogták körül a szerbek krupanji hadállását. Csak az egész hadállásnak centruma, amely Lesni-cától Lozsnicáig, illetve attól délre a Gucsevó-hegyhátig terjedt, volt hátramaradva.

A LESNICA—LOZSNICAI VONAL.

Harcvonalunknak ez a része offenzívánk megkezdése óta úgy-szólván változatlan maradt. A támadó hadműveletek kezdetén, szeptember-ben, ennek a szakasznak kizárólag lekötő, védelmi hivatása volt. Előretörésünk ezen

a szakaszon nemcsak nagy véráldozattal járt volna — hisz a szerbek első offenzívánk tapasztalataiból kiindulva, itt nagy ellentál-lásra készültek —, hanem kockázatos lett volna annyiban is, hogy az itt előretört csapatok a macsói és a Krupanj vidékén levő szerb erők által részben oldalba, részben hátba lettek volna támadhatók, mihelyt beljebb vonultak Szerbia földjére. Épp ezért balkáni hadveze-tőségünk, mint az eddigiekből is látszik, igen helyesen, a két szárnyon, észak és dél felől igyekezett a szerbek harcvonalatát megrendíteni s csak miután azt úgy északon, mint délen a szerbek súlyos veszteségei között benyomta, ment előre a centrummal is, felhasználva azt az előnyt, hogy a szerbek kétoldali, úgy-szól-ván átkarolt stratégiai helyzetük folytán had-állásuk középső részén sem állhattak sokáig ellent.

Erre azonban csak két hónappal a támadó hadjárat megkezdése után kerülhetett a sor. Addig e szakaszon való harcvonalkunk csak itt-ott vonult szerb területen közvetlenül a folyó partján, egyebütt harcvonalkunk a saját területünkön húzódott végig. E mozdulatlan-ság dacára nem volt nyugalom ezen a harc-téren sem. A délboszniai ellentámadáson kívül a szerbek egész szeptemberben és októberben folytonos támadásokat intéztek a lesnica—lozsnica—gucsevói hátramaradt szakasz el-len. Céljuk nyilvánvalóan az volt, hogy harc-vonalunknak ezen a gyengébb szakaszán át-törve *Tuzla* irányában benyomuljanak Bosz-niába és e támadás sikerének egyéb hatásán felül végleg két részre szakítsák szerbiai had-

Földalatti legénységi lakás Szerbiában.

erőnk: egy északi és egy déli részre. A vezetés óvatossága és csapataink vitézsége folytán ezek a szerb áttörő támadások mind kudarcot vallottak. A védőcsapatok két hónapon át rendületlenül helytállottak. Másfél hónapi harc után ugyan elterjedt Európában egy szerb hivatalos jelentés, amely a szerbeknek két győzelmét kürtölte világgá ezen a szakaszon, ámde mind a két győzelmi jelentés teljességgel hamisnak bizonyult. Az egyik arról szólt, hogy a szerb csapatoknak sikerült hosszú harcok árán elfoglalni a *kurjacsicai* hídfőt. Kurjacsica helység a Drina partján Lesnica és Loznica között, amelyek mindegyikétől majdnem egyenlő távolságra, körülbelül tíz kilométernyire esik. Az itt létesített Drina-hídfőnek nemcsak védelmi, hanem későbbi offenzív szempontokból is nagy volt a jelentősége. Csapataink, amelyek a hídfőt a szeptemberi támadó hadjárat kezdete óta megszállva tartották, jól elkészített és megerősített fedezékekben, mély lövőárkokban állották a szerbek támadásait. Csak októberben, amikor a hetekig tartó nagy esőzések folytán ezek a mély lövőárkok megteltek vízzel, voltak kénytelenek csapataink az elemek szorongatása elől egy valamivel hátrább levő állásba vonulni, anélkül hogy erre a szerbek támadása kényszerítette volna őket. A szerbek csak a kiürített, vízzel telt hídfőállásokat találhatták meg, de

fészkelhették meg magukat. Ám a szerb hivatalos jelentésnek éppen a szóban levő szakasz stratégiai jelentőségénél fogva volt hatása különösen a semleges államokban. Épp ezért külügyminiszterünk, gróf Berchtold, jónak látta, hogy a hazug győzelmi jelentést hitelesen megcáfolja. Ami a külföldi diplomáciai képviselőinkhez küldött következő távirattal történt meg: »Az a hír, amelyet a szerb távirati iroda a kurjacsicai és gucsevói szerb győzelemről közlést, minden alapot nélkülöz. Ezt bizonyítja Potiorek tábornagynak már október 20-án kiadott jelentése is.«

Potiorek tábornagynak az a jelentése, amelyre külügyminiszterünknek ez a cáfoló távirata vonatkozik, október 19-én kelt és így szól:

»A szerb sajtó a legutóbbi napokban a győzelmi hírek egész sorát terjeszti, amelyek talán óhajaiknak megfelelnek, de amelyek a tényleges állapotokkal teljes ellentétben állnak s amelyek a következőkre redukálандók:

1. A kurjacsicai állítólagos győzelem egy víz alá került kis hídfőnek kiürítése volt, amelyet a Drina áradása okozott, nem pedig a szerb támadás kényszerített ki és amely hídfőnek magában véve semmiféle különösebb jelentősége nem volt. A kiürítés a legnagyobb rendben történt, sőt az ellenfél meg se zavarta, minélfogva a számos fogolyról szóló híradás egyáltalában nem helytálló.

2. A Gucevó-hegyháton az ottani harc-vonal nagy közelsége következtében csaknem naponta harcok folynak, amelyekben majd a szerb csapatok, majd saját csapataink a támadók. Különös jelentőséggel e harcok nem bírnak, ezért a gucevói hegyháton elért nagy sikerekről szóló hírek is csak a tényeknek elferdítései. Elhallgatja azonban az ellenfél azt, hogy ugyanazon a napon, amelyen a szerbek állítólag fényes győzelmet arattak, a túlsó hegyháton tovább — délre — egy sokkal komolyabb, tüzéséggel is támogatott szerb támadást véresen visszavertünk.«

HARCOK A GUCSEVÓ-HEGYSÉGBEN.

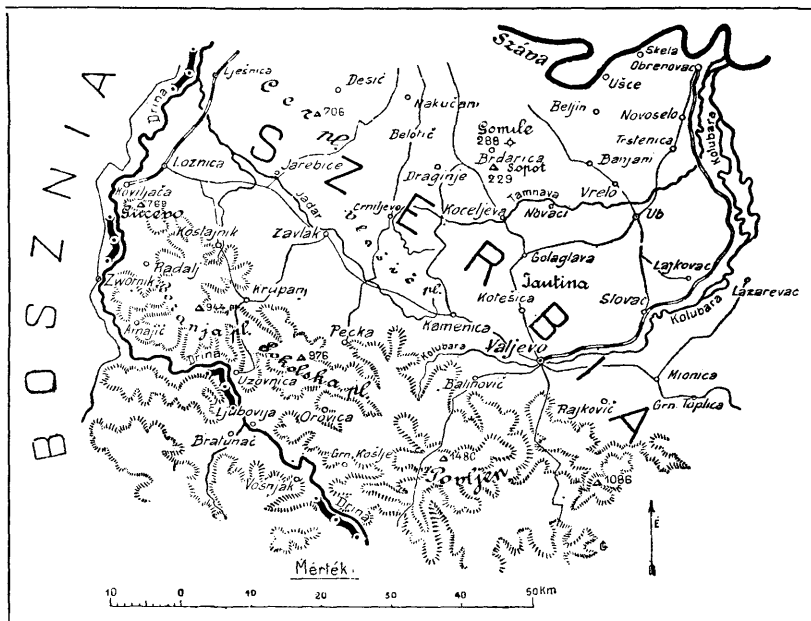
Mint ezekből a hivatalos nyilatkozatokból is kitűnik, harcvonalunk középső szakaszán támadásunk októberi szünete alatt igen erős harcok folytak a Gucevó-hegyháton is. Ez a hegyhát, amely Loznicától délre mintegy nyolc kilométerre kezdődik, számos oldalágazattal húzódik délkeleti és déli irányban és csatlakozik a Boranja planinához, vagyis kiegészítő része

annak a félkör alakú hegyrendszernek, amely a krupanj—valjevói medencét bástyaszerűen körülveszi. Tudjuk, hogy csapataink egy része az augusztusi offenzíva félbeszakítása után megszállotta ezt a hegyhátat s míg hadseregeink Boszniába vonultak vissza, ez a vegyes különítmény helyén maradt, szerb területen, s a szerbek minden ellentámadásával szemben megvédte ezt a fontos hadállást későbbi hadműveletek céljára. Érdekes jelenség, hogy az az előrelátó gondoskodás, mely a balkáni hadvezetőség rendelkezésében megnyilvánult, a legkevésbé hozta meg a kívánt eredményt, amennyiben előnyomulásunk, mely az egész Drina-vonal mentén mindenütt sikeres volt, éppen csak a Gucsevó-hegységben akadt meg s mindaddig nem is jött folyamatba, amíg a harc vonal más részein a szerbeket hátra nem szorítottuk.

Hadállásunk a Gucsevó-hegyháton augusztus óta hátával a Drina felé fordulva, ollónyílás alakjában fordult a szerbek felé. Az ollónyílás között emelkedett a 708. számú magaslat, amelyet csapataink nem szállottak meg, nyilván abból kiindulva, hogy tőle alig kétezer lépésnyire emelkedett a Gucsevónak 769. számú Crni vrh nevű csúcsa, amely magasabb voltánál fogva uralkodott a közeli 708-as magaslaton is. Különben is ez a magaslat a mi vonalaink által két oldalról közre lévén fogva, alig látszott védhetőnek esetleges támadásunk ellen. Ám a szerbek ennek ellenére is megszállták ezt a magaslatot, mesterien megerősítették, felhasználva a vidék sziklás alakulatát is, és ebben a megerősített állásban csapataink előnyomulását két hónapon át feltartóztatták. Sőt nem egyszer igen erős ellentámadásokat intéztek ellenünk úgy itt, mint az ettől mintegy három kilométernyire emelkedő, ugyancsak 708. számú, úgynevezett *kulistyei* magaslatról, mely hasonlóképpen meg volt erősítve. A szerbek egyetlen ellentámadása sem sikerült. Gucsevói szilárd vonalunkat sehol sem bírták megingatni. Ellenben a mi támadásaink is mindvégig hasztalanok voltak a 708. számú magaslat ellen. Oka ennek főleg az volt, hogy a 708-as magaslattal szemben való kétoldali átkaroló állásunkat nem használhattuk ki kellőképpen. Harcvonalaink ugyanis olyan közel voltak a szerbek lövészárkaihoz, hogy tüzéségünk

nem vehette tüzelés alá a szerbeket: attól kellett tartania, hogy lövedékei a mi hadállásainkban tesznek kárt.

Holott ennek a pontnak elfoglalása döntő jelentőségű volt összes további hadműveleteinkre. A szerbek itt be voltak ékelődve a mi gucsevói és boranjaplaninai hadállásaink közé. Jelenlétük nemcsak zavarta a két csoport összeköttetését, hanem lehetetlenné tette, hogy azok tovább nyomuljanak Krupanj felé. Épp ezért a szerbek nemcsak arra törekedtek, hogy ezt az állást feltétlenül megtartsák, hanem mindent elkövettek, hogy itt álló csapatainkat elfoglalt állásaikból kiverjék. Mennél súlyosabbá vált a Dél-Boszniába betört szerbek helyzete, annál nagyobb erőfeszítést végeztek a szerbek itt, hogy bennünket hegyi állásainkból kivesenek és a Drinán át Zvornik és Loznica között visszaszorítsanak. Annak rendje és módja szerint való áttörési kísérlet volt ez is, mint a Lesnica—Loznica közötti erőlködés. Különösen hevesekké váltak a szerb ellentámadások október utolsó harmadában. A szerbek tudták, hogy délboszniai seregeik legyőzése után az odarendelt osztrák-magyar haderők a legnagyobb gyorsasággal vissza fognak térni a drinai harcvonalra s ott aztán újra megkezdődik a mi hadseregünk diadalmas támadása. Október 23-tól november elejéig folytak ezek a véres támadások, anélkül hogy a szerbeknek bármi eredményt hoztak volna. Katonáink az önfeláldozás és a hősiesség csodáit művelték, amikor ezeket a túlerős, vad szerb támadásokat visszaverték.

A valjevói harci terület térképe.

Bevonulás Loznicába.

A szerbeknek e harcokban való nagy veszteségei természetesen ellentámadásra készítették a mieinket. Ámde a visszaözönlő szerbek üldözése bármennyire sikerült is, magát a két magaslatot elfoglalni nem bírtuk.

Végre november elején sikerült csapatainknak a gusevói szakasznak mind a két 708.számú magaslatát taktikai ügyességük révén váratlan rajtaütéssel elfoglalni. Mind a két nagyszerű támadást magyarországi csapatok hajtották végre. Az egyik 708-as magaslat elfoglalásának tervében és végrehajtásában oroszánrész illeti meg az észéki 78. gyalogezred egyik kapitányát, két főhadnagyát és két zászlósát, akik ezredüknek kétszáz önként jelentkezett katonájával hajtották végre a nevezetes hadicsínyt. November első napjainak egyikén a sűrű hajnali köd védelme alatt három tábori és két hegyi ágyút vontattak fel észrevétlenül arra a hegycsúcsra, mely a 708-assal szemben van és amelyen beásott csapataink tüzértség hiányában hetek óta nem tudtak sikert elérni, bárha csak mintegy százötven lépésnyire voltak légvonalban az ellenségtől. Hiába próbálkoztak meg ezek a csapatok földalatti aknaharccal is, árokkal és aknával sem boldogulhattak a talaj köves volta és a talajban lévő sűrű gyökérhálózat miatt. Tüzérseget pedig az ellenség ébersége folytán eddig a hegycsúcsra felvinni nem lehetett. Az öt ágyú észrevétlen felvontatásával a kérdésnek ez a része meg volt oldva. Ám az ágyúk jelenlétét nem volt szabad elárulni, meglepetésül kellett tartogatni a döntő támadásra. November 6-án az éj sötétjében a kétszáz önként jelent-

kező tisztjei vezetésével előreküszött az ellenséges arcvonal felé. Éjjel két órakor aztán egyszerre működni kezdett az öt magyar ágyú, két óra hosszat lőtte a szerbek állását. Hajnali négy órakor egyszerre elhallgattak az ágyúk, gépfegyvereink és gyalogságunk erős tüzelésbe kezdett, de nem az ellenségre, hanem felfelé lőtt. A szerbek, abban a hitben, hogy fedezékeik gyorstűz alatt állnak, mélyen behúzódtak lövőárkaikba. Ezt a pillanatot ragadta meg a bátor kis csapat. Rohamlépésben tört fel a 708-as magaslatra s mielőtt a szerbek észbekaphattak volna, behatoltak a fedezékekbe s szurronnyal támadtak ellenük. A

szuronyharc nem sokáig tartott, mert alig pár perc múlva többi csapatunk is előretört s a szerbeket megadásra kényszerítette. Azok a szerbek, akik menekülni próbáltak, katonáink golyóitól pusztultak el. Valamelyes véráldozatba csak egy a hegycsúcsra elhelyezett szerb akna felrobbanása került, ám a 708-as számú magaslat s vele 520 szerb katona, 3 ágyú és 3 gépfegyver a kezünkbe jutott.

A szerbek állásának másik sarkpontját, a *kulistyei* 708-as magaslatot, magyar csapatok foglalták el ugyanezen a napon, hasonló taktikai ügyességgel és vitézséggel. A *kulistyei* magaslat elfoglalásáról egy honvédtüzérfőhadnagy, aki résztvett a csatában, a következő leírást adta »Az Est« harctéri tudósítójának, két nappal az ütközet után:

»A hegyvidék hangos volt a magyar szótól. Magyar bakák, magyar népfölkelők és honvéd-

Szerb földalatti fedezékek bejárata.

Osztrák-magyar tüzérség tarackokból bombázza a szerbek erősen megerősített kulistei hadállásait.

Mejer A. rajza.

A Krupanjéért folyó küzdelmekben a szerbek Kuliste mellett a sziklák között beásták magukat. Az osztrák-magyar tüzérség három napig, 1914 november 3-tól 6-ig tarackokból bombázta a szerbek hadállásait. Az árkászok végül a magaslat egy részét ekrazítással felrobbantották, mire a szerbek súlyos veszteségekkel vonultak vissza a kostainki hevékbe.

tüzérek álltak ébren őrt, nehogy a szerbek a mi magaslati állásunkat hatalmukba tudják keríteni. A 708-as kulistyei magaslat olyan közel volt mihozzánk, hogy a hanghullámokat tisztán meg lehetett hallani. November 3-ikán kaptuk a parancsot, hogy kezdjük meg a hadműveleteket. A szerbek természetesen láthatták, hogy offenzívára készülünk és ellenoffenzív támadással próbálták bennünket nagyon erős pozícióinkból kiverni. Három napon keresztül, éjjel-nappal álltuk a legerősebb ostromukat, szakadatlanul szóltak az ágyúk mindkét részen. Három napig egy másodpercenyi szünet nem volt. Három nap se nem ettünk, se nem aludtunk. De senki sem panaszkodott. Jól tudta mindenki, hogy elhatározó ütközet folyik, s ha a 708-as kulistyei magaslat ormára felhúzzhatjuk a mi nehéz ágyúinkat, úgy Krupanj városa egy-kettőre a mi kezünkben lesz. A szerbek három napi ellenostroma teljes vereséggel végződött és mi a kifárasztott és óriási veszteségekkel visszavonult ellenséget üldöztük. Tarackjaink a kulistyei sziklafedezékeket pusztították. Szabad szemmel is lehetett látni, mint válnak le a nehéz sziklatömbök. Minden ágyúnk bömbölt. Fűlsiketítőbb lármát még sohasem hallottam. Egy éjszaka tartott a pusztító tüzelés és reggelre egetverő robaj reszkettette meg a levegőt: sikerült hős árkaszainknak a kulistyei magaslat jó részét nagymennyiségű ekrazittal felrobbantani.

A robbanás nyomán a légnyomás olyan nagy volt, hogy mindnyájan földre vágódtunk és pár percig senki sem tudta mi történt. A felhőkig felnyúló füst minden tájékozódást lehetlenné tett. Az ágyúk is elcsöndesültek. Hideg verejték ült ki mindegyik homlokán. Pár perc múlva eloszlott a füstfelhő és tisztán láttuk, hogy a hegy jórésze és sziklatömbök gurulnak le a mélységbe. Tüzérségünk kihasználva a kitűnő helyzetet, újból megnyitotta a tüzet, gyalogságunk pedig előretört és a már szinte csak gépies öntudatlansággal védekező ellenséget háromszoros hősi szuronyroham után a kulistyei sziklabarlangokból teljesen kiverte. Az ellenség futva menekült a kosztajniki hegyekbe és mi győztesen, friss erővel, a fáradtság minden jele nélkül értük el a kulistyei csúcsot.

Hatodikán azután pihenő volt. Megérdemelték hőseink. Pompás ebédet kaptunk. A légénység is négy tál ételt evett és dupla porció bort és pálinkát.

Tarackjaink munkáját csak akkor értékelhettük, amikor a kulistyei hegyre felértünk. Nem maradt kő kövön. Azt mondják a szerb tüzérség világhírű. Nos, hát a miénk ezerszer különb. Egy-két lövés után a harmadiknál

Szerb hadifoglyok az ütközet után.

Bálint János felvétele.

már sortűz jött, ami azt jelenti, hogy be vagyunk löve. Ez pedig az ellenségnek pusztulást jelent.

Négyszáz katona és tizenöt pár ökör húzta fel a Crni vrhre a mi szétszedett tarackjainkat. Külön vonszolták fel ennyien a csövet, külön mindegyik nehéz lafettát.

A kulistyei hegyoldalon szerb holttestek garmadával heverték és mi a szerbek veszteségeit 2000 halottra és 3—4000 sebesültre becsüljük. A nagy halálozási arányt gyilkos ágyútüzelésünknek tudjuk be. Hatodikán estig 1200 szerb holttestet temettünk el.

A mi veszteségeink hála a jó Istennek, alig jöhetnek figyelembe. A fedezékeink briliánsak voltak, az ostromnál pedig az ellenség annyira ki volt merülve, hogy érzékeny kárt nem tudott nekünk okozni.

Ennek a két magaslati állásnak éppen két hónapi harc után való elfoglalásával döntő fordulat állott be a Krupanj körüli csatatéren. Megnyílt az út Kostajnik felé, amely helység Kulistyétől csak mintegy 15 kilométernyi járásra esik, ahonnan viszont Krupanj városa már alig néhány kilométernyire van. Megnyílt nem-

csak gucsevói csapataink számára, hanem Lesnica és Lozsnica között álló összes csapataink számára, amelyek most már, miután sem északról, sem délről nem fenyegette őket az oldalbatámadás veszedelme, előretörhettek s immáron ők ékelődhettek be a Macsva felől dél felé

erősített állásait a gucsevói sikerekkel egy napon, november 6-án elfoglaltuk. A mizári magaslatokért vívott harcokban ismét kitüntették magukat monitoraink, melyek közül három, a Kőrös, a Maros és a Lajta végigkísérte a Száván előnyomuló csapatainkat s állandó félelmes oldaltűz alatt tartotta a szerbek harcvonalait. A monitorok ezenfelül rendkívüli éberségükkel igen nagy szolgálásokat tettek fondorlatos szerb megkerülési és rajtaütési kísérletekkel szemben. Több ízben megtörtént, hogy monitoraink órálló legénysége vette észre a Száváról kínálkozó szabad kilátás révén a szerbeknek nem egy meglepő támadó kísérletét s gépfegyverek tüzevel, valamint srapnelek záporával meggyújtotta azt legtöbbször, mielőtt még fedezékekben álló gyalogságunknak alkalma lett volna a harcba beavatkozni. Itt történt meg az a párfajta ritkító eset is, hogy »Maros« monitorunk pusztán ágyútüzelésével elfogott egy szárazföldi hadállásainkra nézve igen kényes ponton felvonult szerb gyalogsági osztagot. A megriadt szerb csapatot őrnaszádok szállították a hajóba. Monitoraink nagyszerű teljesítménye annál bámolatraméltóbb, mert állandóan a legnagyobb veszélyek között mozoghattak csak a Száván, melyek vize mindenütt, ahol a partvidék még a szerbek birtokában volt, úszó és egyéb aknákkal volt eltorlaszolva. Óvakodniok kellett, hogy ne juszanak »Temes« monitorunk sorsára, amely éppen a Szávának ezen a szakaszán két hónapon át való nagyszerű haditettek után, október 23-ikán aknára futott és felrobbant.

*Magyar vitézek
Gyertek át hozzánk, úgy bánunk
velitek mint hősökkel. Russok
már Budapesten vannak és
Breslauben. Sarajevó mienk
Srbija győz! Minek kinlöttök-e
tovább?
6 kr. srb. gyalogságról*

Ilyen leveleket küldtek a szerbek a harcok szünete közben a mi lövészárkainkba, hogy katonáinkat befolyásolják.

Fényképfelvétel az eredetiről.

vonuló s a Krupanj körül álló szerb seregek közé.

A gucsevói sikereknek döntő hatása csakhamar meg is mutatkozott: a szerb hadsereg ellentállása összeomlott, előnyomulásunk egyre gyorsabbá vált, győzelmeink egymást követték.

A KRUPANJ—VALJEVÓI CSATA.

Nyugatszerbiai harcvonalunk hátramaradt szakaszának ezzel az előretörésével alkalmassá vált a helyzet a döntő csata megvívására annyival inkább, mert egész harcvonalunknak északi és déli szárnyán ugyanekkor nevezetes sikereket értünk el. Északi szárnyunk, amely Sabáctól Lesnicáig, tehát a Szávától a Drináig terjedt, mindjárt Sabác elfoglalása után legyezőalakban széjjeláradt a szerb síkságon. Egyik oszlopa a Száva mentén Sabácból kelet felé nyomult előre a mizári magaslatok ellen, másik oszlopa egyenesen dél felé haladt Sabácból, többi oszlopai a rendelkezésre álló útvonalakon széles vonalban szorították a szerbeket a valjevói medence felé egészen a Cser planina nevű hegyvonalig, ahol a szerbeknek megint már régóta előkészített igen erős hadállásaik voltak. Balszárnyunk lendületes előnyomulása itt megakadt. Amde Mizárnál a szerbek meg-

vel elfogott egy szárazföldi hadállásainkra nézve igen kényes ponton felvonult szerb gyalogsági osztagot. A megriadt szerb csapatot őrnaszádok szállították a hajóba. Monitoraink nagyszerű teljesítménye annál bámolatraméltóbb, mert állandóan a legnagyobb veszélyek között mozoghattak csak a Száván, melyek vize mindenütt, ahol a partvidék még a szerbek birtokában volt, úszó és egyéb aknákkal volt eltorlaszolva. Óvakodniok kellett, hogy ne juszanak »Temes« monitorunk sorsára, amely éppen a Szávának ezen a szakaszán két hónapon át való nagyszerű haditettek után, október 23-ikán aknára futott és felrobbant.

Ezen a veszteségen okulva monitoraink még fokozottabb óvatossággal jártak el, úgy hogy dunai flottillánknak sikerült is minden további nagyobb veszteséget elkerülni.

A szávai szárnyalegyidőben előretört végre centrumunknak az a szakasza is, amely Lesnica és Lozsnica között állott eddig. E szakasz lesnicai része részben oldalról fenyegette a szerbeknek cserplaninai védelmi vonalát, lozsnicai része pedig alkalmas volt arra, hogy a Zavlakán át Valjevó felé kanyarodó országút mentén előnyomulva közbeékelődjék a cserplaninai és a krupanji szerb seregeknek s ezzel mind a kettőt oldalról is fenyegetse. Hadvezetőségünk fel is

használta a kínálkozó helyzetet s csapataink már november első napjaiban, áthaladván a szerbek által teljesen kifosztott és elpusztított Lozsnicán, előnyomultak Zavlaka felé. Így hát a szerbeknek cserplaninai hadállása nagy félkörben több oldalról volt fenyegetve.

Ugyanez állott a Krupanj körül levő szerb seregekre is, amelyeket november elején délről is szorongatni kezdtek azok a csapataink, amelyek Lyubovija felől nyomultak északkelet felé és megszállták a Sokolska planina magaslati vonalát.

Ez volt az általános hadihelyzet, amikor Potiorek tábornagya kiadta a döntő támadást bejelentő emlékezetes hadiparancsát:

»A balkáni haderő cs. és kir. főparancsnoksága.

V. és VI. Hadsereg Katonái!

Ismét megjött a pillanat, hogy a szemben álló ellenséget egyesült erővel megtámadva, eddig elért eredményeinket egy döntő támadással koronázzuk és ezzel a háború célját: az ellenség teljes letiprását elérjük.

Friss erőben, kitűnő szellemtől áthatva, testben és lélekben egy majd három havi hadjárat után edzve, egy kimerült ellenséggel állunk szemben, aki már rég megbánta könnyelműségét, mellyel arra kényszerített, hogy kardot rántsunk! Törjük immár meg az ellenség utolsó erejét és *fejezzük be még a tél beállta előtt ezt a hadjáratot*, amely reátok oly súlyos következményeket ró.

Katonák! Legfelsőbb Hadurunk által oly sok ízben elismert vitézségtetek biztosít, hogy ez alkalommal is mindannyian az esküt és a katonai kötelességeket szem előtt tartva, a csatatéren elesett Hőseink példájához híven, az ellenség legyőzésére mindent el fogtok követni — életet és vért áldozva — Istennel: Császárért, Királyéért és Hazáért!

Kelt . . . 1914. évi november hó 5-én. *Potiorek s. k., tábornagya.*»

És valóban, a hadiparancsot nyomon követték a győzelmes eredmények. A mindenfelől szorongatott három szerb hadsereg ugyan még igen kemény ellentállást próbált meg, de vitézsége, fufangja dacára sem volt képes csapatainkat feltartóztatni. A gucevóhegyi sikerek után csapataink három oldalról egye-

nesen Krupanj irányában nyomultak előre. A szerbek visszavonulásuk közben a Kosztajnik körüli magaslatokon próbáltak ellentállani. Ám csapataink olyan lendülettel üldözték őket, olyan bámulatos meneteléssel érték el a szerbeknek ezt a vonalát, hogy a szerbeknek alig volt

Српски војници!

Преко десет хиљада ваше браће налазе се као војни заробљеници у аустрији. Даномце се предају целе чете нашој војски, јер виде, да им је даљња борба немогућа и без успјеха! бадава губите главу и гинете дуго! Ми видимо, да сте изморени и измучени и да вас ваши официри сабљом и револвером тјерају напред, ко што се марва тјера на кланицу

Краљ ваш је побјегао из Србије, јер тамо није сигуран живота, а вас је оставио на милост Божју.

Предајте се драговољно

зајамчује вам се слобода и поштен живот, а после рата пустит ће вас се вашим кућама и дати потпуна слобода!

Ilyen cédulákat szórtak a mi repülőink a szerbek közé, megadásra szólítva fel őket.

Fényképfelvétel az eredetiről.

idejük az előkészített hadállást kellőképpen felszerelni. Utóvédjeik a 693. számú magaslatot próbálták tartani, ám a Biljeg tarajáról előnyomult csapataink többszöri roham után kiverték őket onnan s tovább nyomultak Kosztajnik felé, amelynek 768. számú bevehetetlennek tartott támaszpontját november 8-án reggeli 5 órakor négyszeres roham után bevették. Lehetetlen leírni a vitézségnek és önfeláldozásnak azokat a tetteit, amelyeket katonáink, gyalogságunk és tüzérségünk ezekben a harcokban véghezvittek. Tüzérségünk a Gorniborinán állt fel nehéz ágyúival és nagyszerű tüzelésével olyan pusztítást végzett a szerbek védőműveiben, hogy a bevehetetlennek vélt hadállások többé nem voltak képesek ellentállni gyalogságunk nagyszerű rohamának. A kosztajniki magaslat elfoglalásával megingott a szerbeknek Krupanj körül egész harcvonala és megnyílt az út ebbe a fontos városba annnyival inkább, mert ugyanekkor Lozsnica felől előretört csapataink elfoglalták Kosztajniktól északra Zavlaka községet és a tőle keletre húzódó hegyvonalat, a Vlasics planinát. Ezzel kezünkbe került a Valjevó felé vivő főútvonalak két kulcspontja: Krupanj és Zavlaka. A szerbek krupanji hadállása tarthatatlanná vált annnyival inkább, mert déli szárnyunk a

Sokolska planinán elérte ennek a hegységnek legmagasabb taraját s ezzel a krupanji hadállás mögé került délkelet felől. Három napi harc után a Sturm Pál tábornok vezette harmadik és a Bojovics tábornok vezette első, összesen hat hadosztálynyi, tehát százhuszezer emberből álló szerb hadsereg kénytelen volt számos fogoly, ágyú és hadianyag hátrahagyásával Valjevó felé menekülni. Így is visszavonulási útját csapataink több oldalról fenyegették. A szerbek visszavonulása számára különben is aránylag kevés út állt rendelkezésre, úgy hogy a két szerb hadsereg csak részben vonulhatott vissza Valjevó irányában, egy része kénytelen volt Valjevótól észak felé kitérni.

Csapataink a visszavonuló ellenséget a Vlasics planinától egész a Sokolska planináig terjedő egész vonalon szakadatlan előnyomulással üldözték. Elfoglalták Krupanj városát és nagy félkört formálva, öt oszlopban nyomultak Valjevó felé. A szerb hadsereg, hogy visszavonulását biztosítsa, erős utóvédeket állított ellenünk, valósággal feláldozva azokat. Az öt oszlop közül három észak és északnyugat felől nyomult Valjevó felé, két oszlop pedig délről és délnyugat felől a Sokolska planina és a Govljen közötti hegyvidéken nagy terepnehézségekkel küzdve ütött rajt a Valjevót ez oldalról fedező szerb vonalakon.

Ugyanekkor döntő esemény történt északi, szávamenti szárnyunkon is. Csapataink a mizári magaslatok déli lejtőin lévő szerb hadállásokat négy napi súlyos harc után elfoglalták, azonnal tovább nyomultak a Száva mentén Ohrid faluig, ahonnan egyenesen délre kanyarodva, keletről is oldaltámadást intéztek a szerbeknek a Cser planina és a Száva közt húzódó eddig megingathatatlan harcvonala ellen. A szerb harc vonal jobbszárnya benyomatván, ellenségeinket Ohrid felől majdnem teljes körülkarolás fenyegette, miért is a szerbek kénytelenek voltak ezt a harcvonalukat kiüríteni. Stefanovics tábornok az első szerb sereggel megkezdte visszavonulását a Kolubara felé. Seregének fő részével Kocseljevó és Ub irányába hátrált, míg kis része mint bal oldalvéd nagyban-egészben a Száva mentét követte Obrenovac felé. Stepanovics tábornoknak kényszerűen keresnie kellett a Valjevó és Kocseljevó között hátráló másik két szerb sereggel való egyesülést, ami azonban azzal a hátránnyal járt, hogy a három szerb sereg egyre szűkebb területre és egyre kevesebb útvonalra szorult össze. Ez számukra annál súlyosabb helyzetet teremtett, mert csapataink immáron három oldalról szinte ellenállhatatlan

erővel szorították a szerbeket a Kolubara felé. Az utóvédharcok, amelyekkel a visszavonuló szerb erők magukat fedezni akarták, csak még súlyosabb veszteségeket okoztak nekik. November 12-én tehát, hat nappal az újabb támadó hadjárat megkezdése után csapataink már nagy utat tettek meg Szerbia belseje felé. Harcvonalunk ekkor a Száva melletti Novoszelo

Potiorek Oszkár tábornokszernagy.

Pietzner C. Wien, felv.

községtől kiindulva a Sabáctól délre mintegy harmincöt kilométernyire fekvő Nakucsáni községig haladt nyugat felé s azután majdnem derékszög alatt dél felé fordulva, Osecsina községtől keletre Valjevó mellett húzódott el a Sokolska planináig, ahol megint félkörben kanyarodott délkelet felé Valjevó alatt. A mi csapataink magaslati állásairól jól lehetett látni a szerb seregek visszavonulási útjának egy-egy útszakaszát, amelyet ezer meg ezernyi hadiszerrrel és élelemmel megrakott szekér torlasztott el.

Ugyanílyen zavart jelentettek repülőgépeink a Valjevón és Kocseljevón túl keleti irányban húzódó útvonalokról is, amiből nyilvánvaló volt, hogy a szerb főerők nem állanak meg a valjevó—kocseljevói vonalban, hanem tovább hátrálnak kelet felé a Kolubarán túlra.

Valóban így is történt. Jelentékenyebb utóvédharcra csak Valjevónál került a sor, ahol a szerbek nagyobb erőket összpontosítottak. Öt előnyomult oszlopunk, bárha e napokban

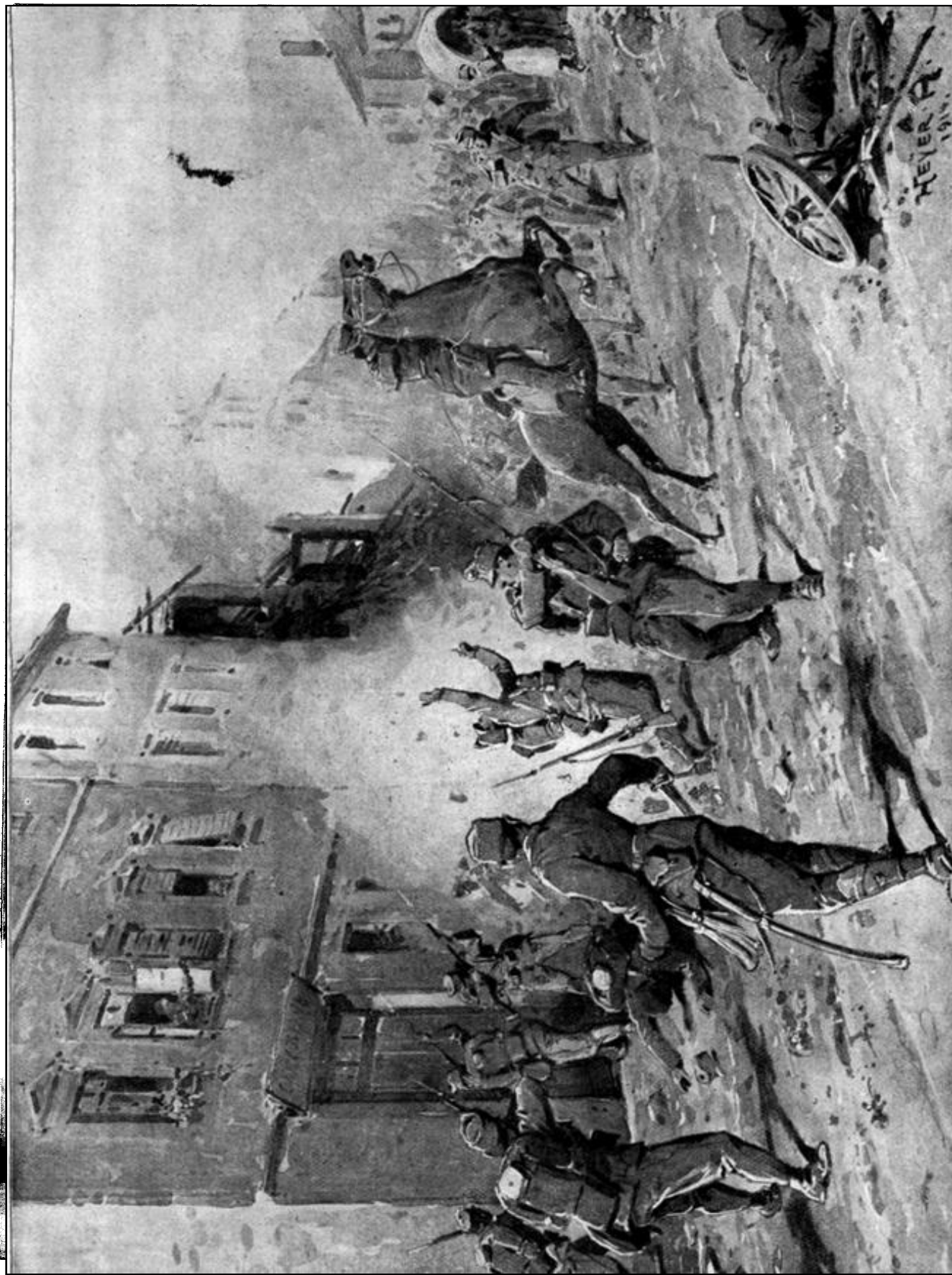

Minden jog fenntartva.

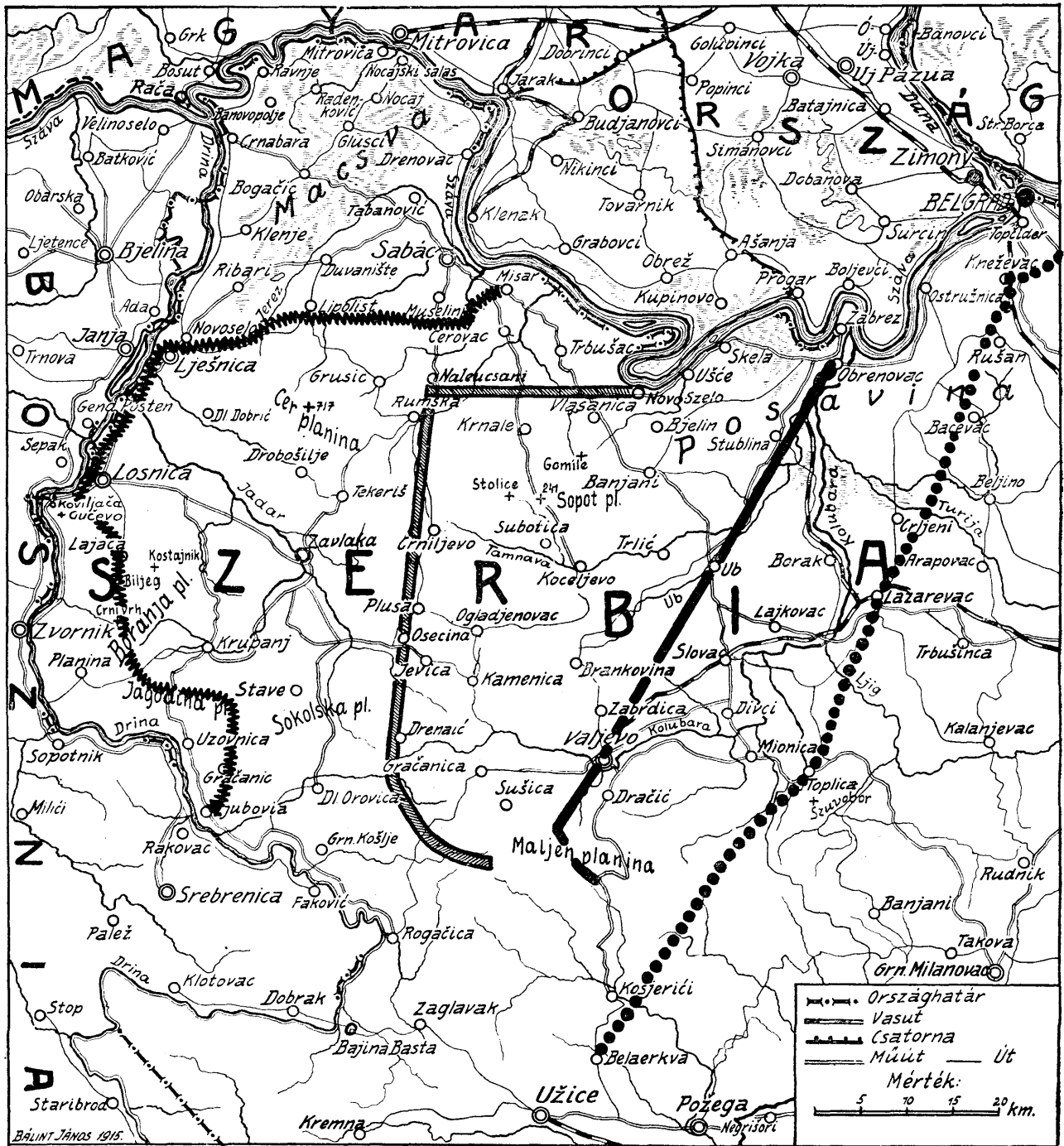
Elhagyott szerb fedezékek a Sabácból Valjevó felé vezető úton.

Köves hadnagy eredeti festménye.

Az Athenaeum színyomása.

A lakosság orvítamadása csapataink ellen Valjevóban, a város elfoglalása alkalmával 1914 november 15-én. Hejger A. rajza.

Hadállásunk: **-----** 1914. nov. elején. **=====** nov. 12-én. **—————** nov. 15-ikén **.....** dec. 2-ikán.

Hadállásaink Szerbiában novembertől decemberig.

az eső s a hó feneketlenné változtatta Szerbia agyagos talaját, mégis feltartóztathatatlanul nyomult előre s november 14-én elfoglalta a Valjevótól alig tíz kilométernyire levő kamenicai magaslatokat. Tüzérségünk lőtávolságba jutott Valjevó városához, mely körül csapataink immár teljes félkörbe állottak. Másnap, november 15-én délelőtt 11 órakor kezdődött

meg a harc Valjevó városáért. Az ütközet rövid volt. Az osztrák-magyar csapatok dél felől átkarolták a szerbek balszárnyát és azt benyomták. Ugyanekkor északról Kamenica irányából a Kolubaráig terjedő átkarolás fenyegette a szerbek jobbszárnyát. Így hát a Valjevót védő szerb seregeknek hat órai harc után nem maradt más hátra, mint hogy kiürítse az évek óta meg-

erősített várost és futva meneküljön Szerbia belseje felé, hátrahagyva ágyúút és hadianyagának legnagyobb részét. Csapatunk bevonultak Nyugat-Szerbia legnevezetesebb városába, mely a monarchia déli határai ellen való állandó szerb fenyegetésnek középpontja volt. Míg Krupanj városát, épp úgy mind addig az összes szerb helységeket, kifosztva, elpusztítva, elnéptelenedve találták, addig Valjevó nagybanegészen nem sokat szenvedett a saját nemzeti hadseregtől. Ám a lakosság igazi szerb módon fogadta bevonuló seregeinket: virágot szórt útjukba, de az elhaladó csapatokra kerítés mögül, házak ablakából sortűzet adott és kézigránátot dobált.

Amily felháborító volt ez az álnok orv-támadás, mégis feledtették azt a diadalmas események. Mert mialatt déli szárnyunk Valjevót foglalta el, azalatt északi szárnyunk a Száva mentén Szkelán át eljutott Obrenováciig, ahol a Kolubara a Szávába torkollik, és elfoglalta azt. Ugyanakkor centrumunk elérte a Kolubara félkörének közepében álló Ub helységet s továbbnyomult a folyó medre felé. November 16-án valamennyi csapatunk elérte a Kolubara-folyót s megszállotta annak vonalát torkolatától egészen a forrásáig. Ezzel nyugati Szerbia meg volt hódítva. Harcvonalunk a Szávától, Obrenováctól, egészen a drinamenti Rogacsica irányában körülbelül 80—90 kilométernyire terjedt és fenyegette Belső-Szerbiát, Ó-Szerbiának azt a részét, amelyet nyugatról a Kolubara, délről a Nyugati-Morava, keletről a Nagy-Morava vagy Keleti-Morava határol. Az elért nagyszerű eredményt Potiorek tábornagy, balkáni haderőnk főparancsnoka, újabb hadiparancsban közölte csapataival, mondván a többi között:

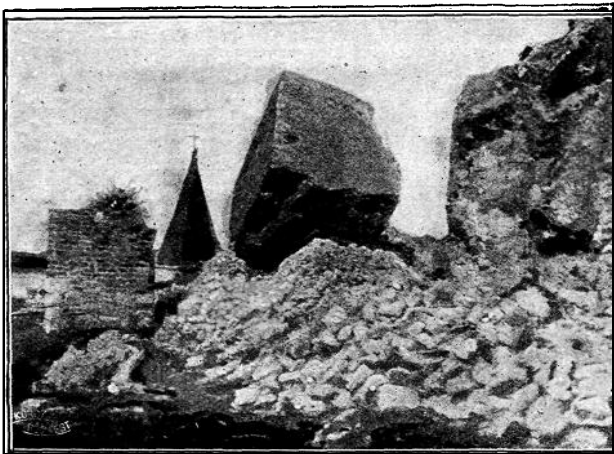
Bombavető komitácsi: Palackbombáját a mellette álló magyar baka tartja.

Bálint János felvétele.

»Kilencnapos heves harcok után, amelyeket konok, számra nézve túlsúlyban levő, szinte leküzdhetetlen megerősített pozíciókban védekező ellenféllel vívtunk meg, kilencnapos menetelések után úttalan hegyvidékeken és feneketlen mocsarakon át esőben, hóban, fagyban elérték az ötödik és hatodik hadsereg bátor csapatai a Kolubarát és menekülésre kényszerítették az ellenséget. E harcokban 8000-nél több foglyot ejtettünk és 42 ágyút, 31 gépfegyvert és bőséges hadiszert zsákmányoltunk.«

BELGRÁD ELFOGLALÁSA.

Mihelyt csapataink elérték a Kolubara-vonalat, a déli harctéren való helyzetünk megérett arra, hogy most már támadást kezdjünk a belgrádi határszakasz ellen is, hogy így ez oldalról is szorongassuk a szerbeket újabb északi oldaltámadással, nyomást gyakoroljunk kolubarai harcvonalukra, megakadályozzuk, hogy a Belgrád körüli szakaszon gyülekezett erők segítséget küldhessenek a kolubarai szerb seregeknek, viszont a kolubarai csapatokból erősítéseket küldhessen a szerb hadvezetőség északra, a belgrádi szakasz fokozottabb védelmére. Ezért november közepén a Frank Liborius gyalogsági tábornok vezetése alatt álló 5-ik hadsereg részei megkezdték az általános támadást a

Belgrád vára a bombázás után.

Francia eredeti után.

Belgrád—Obrenovac között elterülő Száva-szakasz ellen. Vasárnap, 14-én, Obrenovac elfoglalásának napján indult meg az általános támadás a Zimonytól Obrenovácig terjedő mintegy harminc kilométeres szávai szakaszon. Nehéz tarackjaink és monitoraink a Száva szerémségi partjáról és a folyóról állandóan lötték a szerbek partmenti hadállásait, valamint a belgrádi Kalimegdán várát. A hadművelet sikere iránt nem lehetett kétség. Hisz a belgrádi határszakaszt védő szerb csapatokat a szem-

köztitámadáson felül hátbatámadásifenyegette, amennyiben Obrenovácot megszálló csapataink könnyűszerrel előnyomulhattak az alig 30 kilométernyi úton Belgrád mögé s ezzel könnyen elvághatták Belgrád védőseregének visszavonulási útját. Valószínű volt tehát, hogy a szerbek fővárosukat még a közvetlen támadás előtt ki fogják üríteni s így Belgrád vérontás nélkül jut a birtokunkba. Hadvezetőségünk el is határozta, hogy Belgrádot nem rohammal, hanem manővrozással fogja kézrekeríteni, hogy a drága embervért ezzel is kímélje. Megkönnyítette ezt az operatív tervet az a körülmény, hogy az *obrenováci erők* előnyomulási útja Belgrád felé a Száva mentén vonult, a Gorica-magaslat vonalon át úgy, hogy Száván inneni csapataink és ütegeink, valamint a monitorok állandóan együtt működhettek szerb területen előnyomult csapatainkkal.

Valóban obrenováci csapataink a Belgrád ellen északról való támadással egyidőben megkezdték az előnyomulást az obrenovac—belgrádi országúton. A Száva magyar partjáról ezalatt ágyúink irtózatos tűz

A 42. gy.-ezr. 1914 december 3-án bevonul Belgrádba.

vonulásra kényszerítettek. Ilyenformán délről és délnyugatról a Maros, a Körös és a Lajta monitorok segítségével annyira megközelítették Belgrádot, hogy alig 15 kilométernyire állottak már tőle délre. Mialatt ez a három monitor a Száván támogatta szárazföldi csapataink előrenyomulását, Zimonynál elhelyezett tüzérségünk állandó tűz alatt tartotta a Belgrádtól 5—6 kilométerre levő Banovohegyen elhelyezett szerb tüzérségi állásokat. A veszedelembé jutott szerb főváros lakossága, mint azt repülőink megállapították,

tömegesen hagyta el a várost, melyben irtózatos zavar uralkodott. Ezekben a harcokban különösen a szolnoki 68-ik gyalogezred és a debreceni népfelkelőezred katonái tűntek ki.

Egyre szűkebbre szorult a félkör a szerb főváros körül, melynek környékén és falai között mind tarthatatlanabbá vált a helyzet november utolsó harmadában. Belgrád egész környéke három oldalról ágyúink tüzeiben állott, a szerb védősereg egyre összehúzószorult. Elvonulása számára egyedül a délkelet felé, az Avala-

Csapataink élén egy honvédhuszár-főhadnagy zászlóval bevonul Belgrádba 1914 december 3-ikán.

Köves Tivadar hadnagy eredeti rajza.

*Szerb komitácsi Valjevóban a cs. és kir. állomásparancsnokságnak
Belgrád elestéről szóló hirdetményét olvassa.*

hegyen át vezető út volt nyitva. Ha sokáig késlekednek, akkor a Kolubáran át előretolt csapataink végleg elvághatják visszavonulási útjukat. A helyzet annyira világos volt, hogy hadvezetőségünk számolt is Belgrádnak a szerbek részéről való kiürítésével. Hogy ezt a folyamatot meggyorsítsa, állandóan folytatta, sőt november utolsó napjaiban fokozta a szerb fővárosnak és környékének tűzértséggel való lövetését, úgy hogy november 30-ikán és december 1-én úgyszólván egy pillanatra sem szűnt meg az ágyúdörej. Közben gyalogságunk átkelt a Száván a Cigányszigetre, amely valójában magyar terület, de amelyet a háború elején katonai okokból kiürítettünk. Akkoriban a szerbek itt alapos védőműveket készítettek. Ezekből verte ki őket az átkelő csapatok egy része, míg a másik rész a Száva túlsó partjára jutva elűzte onnan a Drina-hadosztálynak a partot védő részeit s nyugatról nyomult a város felé.

A veszélyes helyzet, valamint a kolubári harcsterről érkező rossz hírek végre arra kényszerítették a szerbeket, hogy Belgrádot végleg feladják. A november 30-ikán megkezdett kivonulást december 1-jén befejezték a szerbek. Csapataink idejekorán észrevették ezt abból a körülményből, hogy Belgrádban egyre gyöngült a szerb tűzéréség tüzelése s végre egészen elhallgatott. Kiküldött őrzőegységeink ekkor egy elfogott szerb altiszt közlése nyomán hírül hozták a szerb védősereg elvonulását, mire a seregszeregség egy félszakasz önként jelentkezett katonát küldött még elsején éjjel egy tiszt vezetésével a szerb fővárosba. Míhelyt megérkezett e szakasz jelentése, hogy valóban szabad az út, csapataink minden oldalról örömrivalgás között vonultak be Belgrádba. Egyrészt csónakon és kompon, másrészt a régi robbantás által megrokkant vasúti hidon tódult át a folyón s kora délelőtt Frank Liborius gyalogsági tábornok örömtől túlaradó táviratban jelenthette a királynak, hogy megszálltuk Belgrádot, annyi bűnnek fészket, a monarchia ellen tervezett

Frank Liborius gy. tábornok. Schöfer E. Wien felv.

átvizsgálásának feladatát végezte el, addig egyéb csapataink megállás nélkül továbbnyomultak dél felé, elfoglalták a délre elterülő magaslatokat, megtámadták az elvonuló szerb helyőrségnek délkeleti irányban elsáncolt utóvédjeit. Magának a városnak védőművei, amelyek részben beton fedett lövészárkokból, részben jól leplezett tűzértségi fedezékekből állottak s félkörben húzódtak a város körül, északnak, tehát Magyarország felé irányított árcéllal, szét voltak rombolva. Részben a mi ágyúink tüze pusztította el őket, részben maguk a szerbek robbantották széjjel.

Belgrád eleste nemcsak a bevonult csapatok körében keltett nagy lelkesedést, hanem nagy hatással volt a monarchia egész közvéleményére, sőt, lehet mondani, egész Európára. Valósággal jelképe volt ez Szerbia teljes vereségének, legfeljebb, szinte látványos eredménye a Kolubara-folyó vonaláig gyors egymásután kivívott nagyszerű győzelmeinknek. Közvéleményünk joggal esett valóságos örömmámorba. Hisz egész Európában megpecsételtnek tartották Szerbia sorsát. A velünk rokonszenvező országokban, mint Törökországban és Bulgáriában, örömmel, a leplezetlenül ellenséges érzületű Olaszországban megdöbbenéssel fogadták a szerbiai nagy eredmények híreit s az olasz sajtóban nyíltan kifejezést nyert az a nézet, hogy Szerbia teljes leveretése immáron csak rövid idő kérdése. Az olasz

minden merényletnek, összeesküvésnek melegágyát.

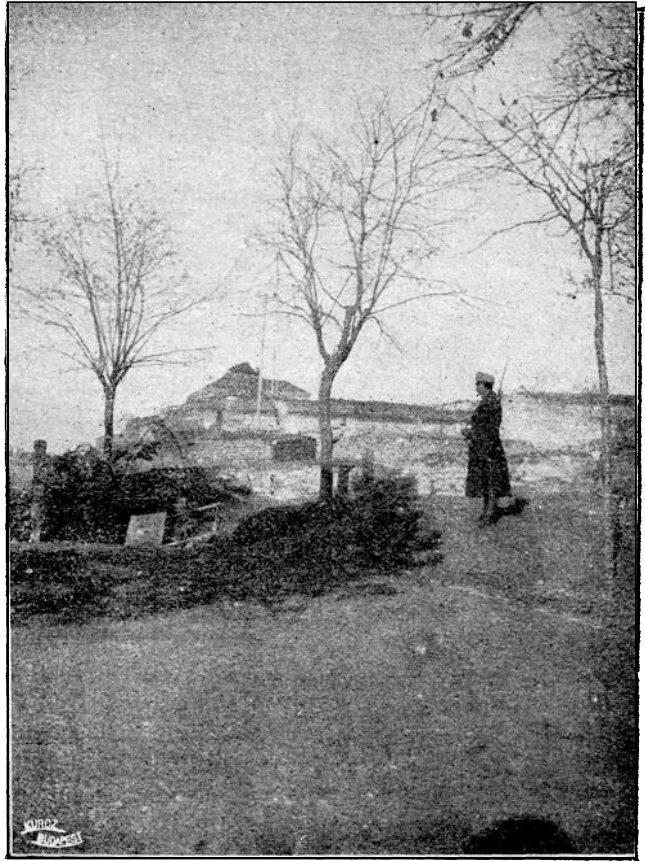
A megszállás természetesen a legnagyobb óvatossággal történt. Csapataink okultak a sabáci és valjevói tapasztalatokon s előbb alaposan átkutatták a várost, hogy bevonuló katonáinkat orvttámadás ne érhesse.

A város, bárha nagyobb középületeiben és katonai telepeiben sok kárt tettek ágyúlövedékeink, aránylag nem sokat szenvedett. Ámde lakosságának nagy része elmenekült, úgy hogy mindössze 15.000, nagyjából szegénysorsú ember maradt csak a városban.

Míg bevonult csapataink egy része a város

kormány, mely ekkorra már megszállotta az albániai Valona kikötőjét, új kompenzációs követeléseken törte fejét.

Az Olaszországról szóló második teljes olasz Vöröskönyv tanúsága szerint, Olaszország bécsi nagykövete december 11-én, három hónappal második szerbiai hadjáratunk s négy hónappal a háború megkezdése után kormánya nevében szemrehányást tett külügyminiszterünknek, amiért hadseregünk a szerb határt a római kormány tudta nélkül átlépte. Az olasz kormány nem engedheti meg Szerbia elnyomását, hanem annak teljes integritásához, politikai és gazdasági függetlenségéhez ragaszkodik. Miután csapataink időlegesen megszállták Szerbia területét, Olaszország a hármasszövetségi szerződés VII. cikke szerint ellenértéket követel. Berchtold gróf külügyminiszterünk kellő tapintattal utasította vissza ezt a jogosulatlan követelést s utalt Olaszországnak arra a háború elején tett ígéretére, hogy nem fogja katonai műveletünket Szerbiában megzavarni. Ellenértékről nemcsak ez okból, hanem már azért sem tárgyalhat, mert Szerbia nem időlegesen megszállott, hanem csak hadművelési terület, s a monarchia egyelőre még mindig azon az állásponton van, hogy hódításra nem törekszik. Ha e felfogásunkban változás állana be, akkor a monarchia azonnal értesítené erről Olaszországot. A német külügyi kormány Olaszországnak ebben a fellépésében fenyegetést látott a monarchia ellen s kétségtelennek tartotta velünk együtt, hogy itt Sonnino bárónak, az új olasz külügy-

Magyar baka a Kalimegdánon.

Bálint János felvétele.

miniszternek Trentino kizsárolására irányuló tervei nyilatkoznak meg először, egyelőre még csak burkolt formában. Így akarta Olaszország a balkáni egyensúly és Szerbia védelmének hamis örvé alatt kihasználni a mi győzelmeinket.

Magán Szerbián ez az olasz fellépés természetesen nem segített, bárha az ántánt úgy itt, mint Romániában, Bulgáriában és Görögországban minden követ megmozgatott, hogy Szerbia javára valami beavatkozást tudjon kierőszakolni. Bulgáriáról e tekintetben szó sem lehetett. Hisz neki ősi ellensége volt a szerb. Görögország Szerbiával való szövetségi szerződése értelmében csak bolgár támadás esetén volt segítségre kötelezve. Románia a meglehetősen erős oroszbarát párt agitációja ellenére semleges maradt s mint Görögország, csak annyiban segítette Szerbiát, hogy tűrte orosz lőszer-

Katonáink a belgrádi konak előtt.

nek s fegyverszállítmányoknak, valamint kisebb csapatoknak az Aldunán át való szállítását Szerbiába. Magában Szerbiában lesújtó volt a nagy vereségeknek s különösen Belgrád elestének hatása. Karagyorgyevics Péter király, fiai, Sándor trónörökös és György herceg, valamint Pasics és pártfelei kétségbeeséssel látták uralmuk összeomlását. Amerre néztek, mindenütt veszély és zavar fenyegette őket. Állandóan rettegtek Bulgária jogos bosszújától. Védekezniök kellett a nemrég megnyert Új-Szerbiában a macedónok és az albánok fegyveres zendülése ellen. Azokhoz az óriási veszteségeikhez, melyek a harctéren érték őket, járványok pusztítása járult. Ebben a helyzetben Péter király betegsége elhagyva, kétségbeesetten járta végig a vert csapatokat s külön-külön könyörgött nekik, hogy védjék meg országát és trónját.

Az igazság egyszerre nyilvánvalóvá lett egész Szerbiában, melyet addig győzelmi hírekkel, az oroszok feltartóztatatlan előrenyomulásának csalétkével ámítottak. Egyszerre elröppent az ábránd, mely a szerbek között hónapokon át élt, hogy az oroszok Budapesthez és Bécshez közelednek s mihamarabb benyomulnak a Dunán át Szerbiába, hogy megszabadítsák a szerb testvéreket Potiorek szorongatásától.

Ám az oroszokat ugyanebben az időben súlyos csapások érték a messze északi harctéren Lodznál, Lovicsnál, Przedborznál, Lapanovnál, Limanovánál stb. Az északi győzelmek,

amelyeket hatalmasan egészített ki nagy balkáni győzelmünk, egész nagyságában mutatták meg a központi hatalmaknak s külön a monarchiának is rendkívüli erejét és harcratermettségét a minden oldalról támadó túlerővel szemben. Fokozta a világszerte támadt mély benyomást az a tény, hogy ez a balkáni győzelem tulajdonképpen egy kisebbség győzelme volt egy erősen védekező túlerővel szemben, amennyiben Potiorek tábornok mindössze körülbelül százötvenezer emberrel vívta ki ezt a győzelmet legalább száznyolcvan-százkilencezezer főnyi szerb sereggel szemben. Nyilvánvaló volt, hogy a balkáni mellékharctér e nagy eredményeit megint csak katonáink mindenre elszánt vitézsége és a vezetés operatív, taktikai fölénye érte el. Nyílt harcban a különben vitéz szerb katona legtöbbször nem tudott helytállani a mi derék katonáinknak. A taktikai vezetés pedig az emberélet aránylagos kímélésével, tisztán a megfelelő előnyomulási vonalak, támadási pontok kitűnő megválasztásával, valamint a különböző irányokban előnyomuló oszlopok váltakozó együttműködésének helyes irányításával nyűgözte le és ejtette zavarba a szerb vezéreket. Balkáni hadjáratunk eddig az időpontig valóssággal példaképe volt a stratégiai és taktikai vezetésnek. Vezére Potiorek meg is kapta érte a méltó ismerést: az újonnan alapított I. osztályú katonai érdemkereszt először az ő mellét díszítette.

